

Γνωμοδότηση της Ειδικής Επιστημονικής Επιτροπής για την Αντιμετώπιση της Κλιματικής Αλλαγής

για τον Ευρωπαϊκό Κλιματικό Νόμο

Ο νέος κλιματικός νόμος θα καταστήσει την Ευρώπη την πρώτη ήπειρο στον κόσμο που υιοθετεί τον στόχο της κλιματικής ουδετερότητας ως το 2050, τον οποίο η Ελλάδα υποστηρίζει ένθερμα. Η Ελλάδα έχει ήδη υιοθετήσει ένα Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ) με ορίζοντα το 2030, το οποίο περιλαμβάνει επιμέρους στόχους που υπερβαίνουν σε φιλοδοξία πολλές από τις προτάσεις και συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Κεντρική θέση στο ΕΣΕΚ έχει το κλείσιμο όλων των υφιστάμενων λιγνιτικών μονάδων ως το 2023 και η πλήρης απεξάρτηση από τον λιγνίτη ως το 2028 το αργότερο, απαλλάσσοντας έτσι το ενεργειακό μίγμα της χώρας από το καύσιμο το οποίο μεταξύ 1990 και 2017 ήταν υπεύθυνο για το 34% των συνολικών εθνικών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Παράλληλα, το ΕΣΕΚ θέτει στόχο για διείσδυση των ΑΠΕ στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας κατά 35% το 2030 (61% στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας) που υπερβαίνουν τις αντίστοιχες προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη χώρα.

Η Ελλάδα έχει επίσης εκπονήσει τη μακροχρόνια στρατηγική της και για το 2050, η οποία μάλιστα περιλαμβάνει δύο σενάρια σύμφωνα με τα οποία στα μέσα του αιώνα επιτυγχάνεται μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 95% σε σχέση με τα επίπεδα του 1990.

Επιπλέον, η Ελλάδα προσφάτως ανέλαβε διεθνή πρωτοβουλία για την ανάγκη προστασίας των μνημείων της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς από την ανθρωπογενή κλιματική αλλαγή. Η πρόταση, την οποία κατέθεσε ο ακαδημαϊκός και καθηγητής κ. Χ. Ζερεφός από κοινού με τον Παγκόσμιο Μετεωρολογικό Οργανισμό (WMO) και την UNESCO, επελέγη από τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ κ. Α. Γκουτέρες και συμπεριελήφθη στις εννέα εμβληματικές θεματικές συμμαχίες που έχουν συσταθεί για τη Σύνοδο Κορυφής για το Κλίμα.

Θεωρούμε τον κλιματικό νόμο ως μια πολύ σημαντική πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία πρέπει να τροποποιηθεί καταλλήλως έτσι ώστε να ενισχυθεί και τελικά να υιοθετηθεί από όλους τους Ευρωπαϊκούς Θεσμούς. Η ανάγκη αυτή γίνεται ακόμα πιο επιτακτική στην ιδιαίτερη περίοδο που διανύουμε όπου η πανδημία του κορωνοϊού προκαλεί μια νέα οικονομική κρίση τεραστίων διαστάσεων. Η κρίση όμως αυτή δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να λειτουργήσει ως άλλοθι για απομάκρυνση από την επίτευξη του στόχου της κλιματικής ουδετερότητας. Κάτι τέτοιο θα σήμαινε εγκατάλειψη της μάχης ενάντια σε μια ακόμα μεγαλύτερη υπαρξιακή απειλή για την ανθρωπότητα, αυτή της κλιματικής κατάρρευσης. Ο δρόμος για την οικονομική ανάκαμψη της Ευρώπης από τη λαίλαπα του κορωνοϊού περνά μέσα από μια φιλόδοξη και ενισχυμένη Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, που θα εξασφαλίσει τη μετάβαση της Ευρώπης σε μια κλιματικά ουδέτερη και κοινωνικά δίκαιη οικονομία. Αυτό εξάλλου υποστήριξε και ο Έλληνας υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας μαζί με άλλους 16 ομολόγους του από ισάριθμα Κράτη Μέλη της ΕΕ-27 σε πρόσφατη [επιστολή](#) τους. Συνεπώς, τα απολύτως απαραίτητα πακέτα οικονομικής ανάκαμψης από την κρίση του κορωνοϊού που βρίσκονται υπό σχεδιασμό αυτή την περίοδο, πρέπει να ευθυγραμμίζονται

πλήρως και να ενισχύουν την επίτευξη του στόχου της κλιματικής ουδετερότητας. Στο πλαίσιο αυτό, η προώθηση της διαδικασίας υιοθέτησης του παρόντος κλιματικού νόμου πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα για όλα τα Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Παρά τα θετικά του στοιχεία, ο προτεινόμενος κλιματικός νόμος δεν περιλαμβάνει έναν φιλόδοξο στόχο για το 2030, ούτε αναφέρεται στις υπόλοιπες νομοθετικές παρεμβάσεις και αναθεωρήσεις που θα απαιτηθούν για την επίτευξή του. Επιπλέον, δίνει πολλές εξουσίες στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή χωρίς ωστόσο να της επιτρέπει να επιβάλλει κυρώσεις στα Κράτη Μέλη που δεν θα συμμορφώνονται με τις σχετικές συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για λήψη πρόσθετων μέτρων και αλλαγής πολιτικών που θα διορθώσουν πιθανές παρεκκλίσεις από την πορεία επίτευξης των στόχων. Το άρθρο για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή είναι γενικόλογο και δεν συνδέεται με μια συστηματική καταγραφή αναγκών και απαιτούμενων οικονομικών πόρων για την κάλυψή τους.

Επιπλέον, η πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τον κλιματικό νόμο πρέπει να συμπληρωθεί και βελτιωθεί με τα ακόλουθα στοιχεία :

1. Η επίτευξη του στόχου της κλιματικής ουδετερότητας δεν σχετίζεται μόνο με δράσεις μετριασμού των αερίων του θερμοκηπίου στους τομείς της ηλεκτροπαραγωγής, των μεταφορών, της θέρμανσης/ψύξης κτιρίων κλπ που θεωρητικά είναι πιο άμεσα συνυφασμένοι με τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου. Η κλιματική ουδετερότητα θα προκύψει ως αποτέλεσμα μιας συνδυαστικής προσέγγισης που θα περιλαμβάνει επιμέρους στόχους (βραχυ-μεσο-μάκρο), οι οποίοι θα πρέπει να επιτευχθούν σε όλες τις συνιστώσες του περιβάλλοντος όπως τα νερά, το έδαφος, τα χερσαία και υδατικά οικοσυστήματα και η βιοποικιλότητα που αυτά υποστηρίζουν, τα δάση, η θάλασσα/αλιεύματα αλλά και δραστηριοτήτων όπως η γεωργία, η δασοκομία και η κτηνοτροφία. Η επένδυση στη διατήρηση του φυσικού κεφαλαίου είναι ιδιαίτερα σημαντική για την ανθεκτικότητα και την αναγέννηση των οικοσυστημάτων, συμπεριλαμβανομένης και της κλιματικά φιλικής γεωργίας. Καθώς η επίτευξη ενός στόχου επηρεάζει και επηρεάζεται από τον τρόπο και τον χρόνο επίτευξης άλλων στόχων, είναι απαραίτητη **η υιοθέτηση ενός ολοκληρωμένου πλαισίου που θα αναγνωρίζει τη σχέση νερού, ενέργειας, επισιτιστικής ασφάλειας και βιοποικιλότητας (WEFE Nexus)** με το οποίο **θα αναλύονται και θα αξιολογούνται συνδυαστικά οι κατάλληλες ενέργειες/δράσεις για την «ταυτόχρονη» επίτευξη των στόχων σε όλους τους τομείς του περιβάλλοντος.**
2. Αν και στο προοίμιο αναφέρονται συχνά τα ζητήματα της ανάγκης διατήρησης των οικοσυστημικών υπηρεσιών καθώς επίσης και της βιοποικιλότητας, δεν επιχειρείται καμία προσπάθεια σύνδεσης των καίριων αυτών ζητημάτων με την κλιματική ουδετερότητα στα άρθρα του προτεινόμενου νόμου. Το προοίμιο πρέπει να συμπληρωθεί με την **αναγνώριση της αναγκαιότητας της διατήρησης της βιοποικιλότητας, η οποία συνδέεται στενά με τις οικοσυστημικές υπηρεσίες** (και τον τρόπο χρήσης των φυσικών και βιολογικών πόρων), μέσα από τα δίκτυα προστατευόμενων περιοχών αλλά και από ειδικές δράσεις, στον μετριασμό και την προσαρμογή στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.

3. Επιπλέον, χρειάζεται να συμπληρωθεί στο προοίμιο μια σαφής **αναφορά στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στη δημόσια υγεία και τα επισιτιστικά συστήματα καθώς και στην σύνδεση των πολιτικών βελτίωσης της ποιότητας του αέρα και των πολιτικών μετριασμού της κλιματικής αλλαγής**. Η ανάγκη διασύνδεσης των εκπομπών θερμοκηπικών αερίων με την ατμοσφαιρική ρύπανση είναι αδήριτη λόγω των πολλών κοινών τους πηγών, και του γεγονότος ότι ο ΠΟΥ αναδεικνύει με συνέπεια τους αυξανόμενους κινδύνους της ατμοσφαιρικής ρύπανσης για την υγεία. Υπάρχει επίσης πλήθος επιστημονικών αναφορών που τεκμηριώνουν τον ρόλο της κλιματικής αλλαγής στην επιτάχυνση της εμφάνισης και εξέλιξης νέων ιών. Τα ανωτέρω αφορούν όχι μόνο στη δημόσια υγεία αλλά και στην υγεία των οικοσυστημάτων, με προφανείς επιπτώσεις στην βιοποικιοκοιλότητα και την επισιτιστική ασφάλεια. Μια τέτοια εκπεφρασμένη σύνδεση είναι σημαντική γιατί θα αναδείξει τα πολλαπλασιαστικά οικονομικά οφέλη μιας ορθής στρατηγικής για τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής, μέσω π.χ. της μείωσης των δαπανών περίθαλψης αλλά και της αύξησης της παραγωγής καλλιεργειών που είναι ανθεκτικότερες στην ατμοσφαιρική ρύπανση.
4. Μια σημαντική συμπλήρωση που απαιτείται είναι η αναφορά στην **περιβαλλοντική ή κλιματική μετανάστευση**, έναν τύπο μετανάστευσης που δεν έχει μεν λάβει ακόμη συγκεκριμένη νομική αναγνώριση εντός των κόλπων της ΕΕ, παρά το ότι προβλέπεται να συνεισφέρει με αρκετές δεκάδες εκατομμυρίων μεταναστών μέχρι το 2050. Η κλιματική μετανάστευση, συμπεριλαμβανομένης και της εσωτερικής (εντός της ΕΕ), τροφοδοτείται εν πολλοίς από, αλλά και ενισχύει, τόσο τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην υγεία όσο και στην επισιτιστική ασφάλεια. Αποτελεί σαφώς έναν ιδιαίτερα πολύπλοκο και σημαντικό κοινωνικό-οικονομικό παράγοντα στον οποίο θα πρέπει να υπάρχει αναφορά στον Κλιματικό Νόμο, δεδομένης και της ιδιαίτερης πίεσης για τις Ευρωπαϊκές χώρες του Νότου.
5. Έπίσης θεωρείται σημαντική η αναφορά και **περιγραφή των χρηματοδοτικών μηχανισμών που θα απαιτηθούν για την επίτευξη του στόχου της κλιματικής ουδετερότητας**, ο οποίος αποτελεί το βασικό αντικείμενο του παρόντος νόμου. Ειδικότερα, απουσιάζουν οι απαραίτητες αναφορές στον τρόπο χρηματοδότησης της μετάβασης ενώ το χρηματοδοτικό κενό της ΕΕ για την επίτευξη των ενεργειακών και κλιματικών στόχων του 2030 [εκτιμάται](#) σε 180 δισεκατομμύρια ευρώ ετησίως. Χρειάζονται επομένως πολλές πρωτοβουλίες για τη δημιουργία του κατάλληλου χρηματοδοτικού πλαισίου για την άντληση των απαραίτητων κεφαλαίων, αξιοποιώντας παράλληλα τις προβλέψεις του [οδικού χάρτη για την βιώσιμη χρηματοδότηση](#). Η χρηματοδότηση θα πρέπει επίσης να εστιάζει σε δράσεις καινοτομίας (R&D), δημιουργία νέων αλλά και ενίσχυση της ανθεκτικότητας υφιστάμενων υποδομών. Η χρηματοδότηση δεν θα πρέπει να απευθύνεται αποκλειστικά στα Κράτη – Μέλη, αλλά και με βάση τις κλιματικές ζώνες να προσδιορίζονται οι πλέον ευαίσθητες κλιματικά περιοχές της ΕΕ και να εκπονούνται στρατηγικές ενίσχυσης των περιοχών αυτών. Επιπλέον, η ΕΕ θα πρέπει να εξετάσει τη θέσπιση φόρου άνθρακα καθώς και να ενδυναμώσει το Ευρωπαϊκό Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών (ΕΣΣΕΔΕ) του οποίου οι τιμές έχουν μειωθεί σημαντικά εξαιτίας της κρίσης του κορωνοϊού.

6. Ειδική μέριμνα πρέπει να υπάρξει για τη **δημιουργία ισότιμων όρων ανταγωνισμού μεταξύ επιχειρήσεων της ΕΕ και επιχειρήσεων εκτός ΕΕ, μετριάζοντας τον κίνδυνο της “διαρροής άνθρακα”**. Πιο συγκεκριμένα, χρειάζεται σαφής αναφορά σχετικά με την υποχρέωση διαμόρφωσης μιας σχετικής πολιτικής η οποία να διασφαλίζει ότι οι σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τρίτες χώρες λαμβάνουν υπόψη τη δέσμευση και τη συμβολή τους στην κλιματική ουδετερότητα. Αυτή η πολιτική και τα εργαλεία θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν, για παράδειγμα, το τέλος άνθρακα, τη σύνδεση των προγραμμάτων βοήθειας και χρηματοδότησης με τη συμμόρφωση με τους συμφωνηθέντες στόχους για την κλιματική αλλαγή, ανταλλαγή τεχνολογίας και τεχνογνωσίας μόνο με τις συμμορφούμενες χώρες. Ιδιαίτερη μέριμνα απαιτείται ώστε να διασφαλιστεί η παγκόσμια ανταγωνιστικότητα της ναυτιλίας, να αποφευχθεί η οποιαδήποτε διαρροή άνθρακα και να ανταπεξέλθει στην πρόκληση του μετασχηματισμού του για την εναρμόνιση με τον στόχο της κλιματικής ουδετερότητας.

Ακολουθούν ειδικότερα σχόλια στα άρθρα.

Άρθρο 1: Αντικείμενο και πεδίο εφαρμογής

Πολύ θετική η διευκρίνιση ότι η μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου θα είναι «μη αναστρέψιμη». Με αυτόν τον τρόπο γίνεται σαφές προς πάσα κατεύθυνση ότι ο στόχος της κλιματικής ουδετερότητας δεν πρόκειται να αλλάξει. Αυτού του είδους η μακροπρόθεσμη δέσμευση θα συμβάλλει στη δημιουργία του αναγκαίου κλίματος ώστε Ευρωπαϊκοί Θεσμοί, επιχειρήσεις, επενδυτές και φορείς σε τοπικό και εθνικό επίπεδο να εργαστούν για την επίτευξη της κλιματικής ουδετερότητας.

Είναι επίσης ιδιαίτερα σημαντικό ότι ο στόχος της κλιματικής ουδετερότητας συνδέεται με «*την επίτευξη του μακροπρόθεσμου στόχου θερμοκρασίας που ορίζεται στο άρθρο 2 της συμφωνίας των Παρισίων*» (παράγραφος 2, Άρθρο 1). Ωστόσο, **πρέπει να διευκρινιστεί ότι ο στόχος αυτός αφορά τον 1,5 °C** καθώς στο άρθρο 2 της συμφωνίας των Παρισίων υπάρχει αναφορά σε 2 θερμοκρασίες. Η αποσαφήνιση μέσα στον νόμο ότι οι στόχοι θερμοκρασίας αναφέρονται στον 1,5 °C είναι άλλωστε συμβατή με τη σχετική αναφορά που γίνεται στην αιτιολογική έκθεση που συνοδεύει την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τον κλιματικό νόμο (σελίδα 1), και ειδικότερα στο σημείο όπου αναφέρονται τα συμπεράσματα της έκθεσης της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την Κλιματική Αλλαγή (IPCC) σχετικά με τις επιπτώσεις της αύξησης της θερμοκρασίας του πλανήτη κατά 1,5 °C πάνω από τα προβιομηχανικά επίπεδα, τα οποία οδήγησαν την Ευρωπαϊκή Ένωση στην ανάγκη θέσπισης κλιματικού νόμου («*Αυτή η πειστική πρόκληση επιβάλλει στην ΕΕ να εντείνει τις δράσεις της για να αναλάβει ηγετικό ρόλο παγκοσμίως, με το να καταστεί κλιματικά ουδέτερη έως το 2050*»).

Άρθρο 2: Στόχος κλιματικής ουδετερότητας

Αν και δεν διευκρινίζεται ρητά, η αναφορά στην παράγραφο 1 του άρθρου ότι ο στόχος του 2050 αφορά εκπομπές και απορροφήσεις αερίων του θερμοκηπίου «*σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή*

Ένωση», αποκλείει εμμέσως τα διεθνή πιστοποιητικά (international credits), μια επιλογή προς της σωστή κατεύθυνση. Ωστόσο ταυτόχρονα η ίδια αναφορά μάλλον υπονοεί ότι στον στόχο της κλιματικής ουδετερότητας δεν συμπεριλαμβάνονται οι εκπομπές από τη διεθνή αεροπλοΐα και ναυσιπλοΐα¹. Δεδομένων των [έντονα αυξητικών τάσεων που εμφανίζουν οι εκπομπές των κλάδων αυτών](#), θεωρούμε ότι δεν μπορεί η διεθνής αεροπλοΐα και ναυσιπλοΐα να απέχουν παντελώς από τον **στόχο κλιματικής ουδετερότητας της ΕΕ για το 2050**. Παράλληλα πρέπει να γίνει σαφές ότι οι κλάδοι αυτοί θα ενισχυθούν οικονομικά προκειμένου να ανταπεξέλθουν επιτυχώς στην πρόκληση του μετασχηματισμού τους ενόψει του στόχου της κλιματικής ουδετερότητας.

Επιπλέον, καθώς τα Κράτη Μέλη της ΕΕ-27 έχουν διαφορετικές δυνατότητες συμβολής στην επίτευξη του πανευρωπαϊκού στόχου της κλιματικής ουδετερότητας, κρίνεται απαραίτητο **να αποσαφηνιστεί στον νόμο ότι επιτρέπεται η μεταφορά δικαιωμάτων εκπομπών μεταξύ των Κρατών Μελών**.

Διατηρούμε επιφυλάξεις για το γεγονός ότι στην παράγραφο 3 αναφέρεται πως οι μόνες δυνατές επιλογές για τη μείωση εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου το 2030 είναι είτε κατά 50%, είτε κατά 55%, σε σχέση με τα επίπεδα του 1990. Ωστόσο σύμφωνα με την έκθεση του UNEP του 2019 για το χάσμα εκπομπών ([UNEP 2019, emissions gap report](#)) οι παγκόσμιες εκπομπές πρέπει να μειώνονται κατά 7,6% κάθε χρόνο από το 2020 ως το 2030 ώστε να υπάρχουν σοβαρές πιθανότητες να περιοριστεί η άνοδος της παγκόσμιας θερμοκρασίας στον 1,5°C. Για την Ευρωπαϊκή Ένωση αυτός ο ετήσιος ρυθμός ελάττωσης μεταφράζεται για το 2030 σε στόχο μείωσης της τάξης του 65% σε σχέση με τα επίπεδα εκπομπών του 1990.

Η κλιματική ουδετερότητα της ΕΕ (που αφορά περίπου το 9% των παγκοσμίων εκπομπών) είναι απαραίτητη και στην σωστή κατεύθυνση. Συνεπώς, απαιτείται να δοθεί μεγαλύτερη σημασία στην ενδυνάμωση της ευρωπαϊκής κλιματικής διπλωματίας, ειδικά με τρίτες χώρες με σημαντικές εκπομπές. Δεδομένης της ηγετικής θέσης που εκπεφρασμένα θέλει να διαδραματίσει η Ευρωπαϊκή Ένωση στην παγκόσμια προσπάθεια αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής (σελίδα 1 του νόμου), και της ανάγκης συμμόρφωσης του ευρωπαϊκού κλιματικού νόμου με τα πλέον πρόσφατα συμπεράσματα της επιστήμης, **προτείνεται ο στόχος μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 65% το 2030 να συνεξεταστεί συγκριτικά με τους στόχους μείωσης του 50% και του 55% στην υπό εκπόνηση μελέτη επιπτώσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής**.

Σχετικά με το χρονοδιάγραμμα θέσπισης του πιο φιλόδοξου στόχου για το 2030 (παράγραφος 3, Άρθρο 2) είναι σημαντικό ο κλιματικός νόμος να εξασφαλίζει ότι οι απαραίτητες πρωτοβουλίες για την υιοθέτησή του από την Ευρωπαϊκή Ένωση θα ολοκληρωθούν εγκαίρως ώστε ο νέος στόχος, να συμπεριληφθεί στον κλιματικό νόμο πριν τη διεξαγωγή της κρίσιμης 26^{ης} Παγκόσμιας Συνδιάσκεψης για το Κλίμα στη Γλασκώβη (COP26). Με αυτόν τον τρόπο θα υπάρχει επαρκής χρόνος για έγκαιρη τροποποίηση της συνεισφοράς της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην παγκόσμια προσπάθεια αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής (Nationally Determined Contribution) πριν την COP26, πράγμα που θα ενισχύσει τον ηγετικό της

¹ Στην περίπτωση της αεροπλοΐας περιλαμβάνονται μόνο οι εκπομπές πτήσεων εντός του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (EOX) που εντάσσονται στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών από το 2012.

ρόλο στην παγκόσμια κλιματική πολιτική. Αυτή η αγωνία εξάλλου εκφράζεται και στην [επιστολή](#) που απέστειλαν πρόσφατα στον αντιπρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κ. Τίμερμανς οι υπουργοί 12 Κρατών Μελών της ΕΕ-27.

Επίσης **θα πρέπει να αναφερθεί καθαρά στον κλιματικό νόμο ποιες άλλες νομοθετικές συνέπειες θα έχει η αλλαγή του στόχου μείωσης εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου το 2030**. Λογικά μια τέτοια αλλαγή θα πρέπει οπωσδήποτε να περιλαμβάνει στόχους με αυξημένη φιλοδοξία στη μείωση εκπομπών στους τομείς εντός Συστήματος Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών (ΣΕΔΕ) (2003/87/ΕΚ), αλλά και στους τομείς εκτός ΣΕΔΕ (2018/842), καθώς οι ως τώρα επιμέρους στόχοι για το 2030 είναι ευθυγραμμισμένοι με τη συνολική μείωση εκπομπών Αθ κατά 40% το 2030 σε σχέση με τα επίπεδα του 1990. Επίσης, θα πρέπει να αυξηθεί αντιστοίχως και η φιλοδοξία των ευρωπαϊκών στόχων για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (2018/2001) και την ενεργειακή αποδοτικότητα (2018/2002), όπως θα πρέπει και να τροποποιηθούν οδηγίες για την φορολογία των ενεργειακών προϊόντων και της ηλεκτρικής ενέργειας (2003/96/ΕΚ) και τα πρότυπα επιδόσεων για τις εκπομπές CO₂ επιβατικών και καινούργιων ελαφρών επαγγελματικών οχημάτων (2019/631). Αυτού του είδους οι αλλαγές αναφέρονται στην προκαταρκτική μελέτη επιπτώσεων ([inception impact assessment](#)) για τον νέο στόχο του 2030 όπως επίσης και άλλες νομοθετικές πρωτοβουλίες που περιλαμβάνονται στην Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία. Ωστόσο, δεν αναφέρονται στον κλιματικό νόμο, πράγμα που πρέπει να αλλάξει ώστε να οριστεί καθαρά το σχετιζόμενο συνοδό νομοθετικό έργο σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Άρθρο 3: Πορεία για την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας

και

Άρθρο 9: Άσκηση της ανάθεσης εξουσιών

Θεωρούμε βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση ότι με το άρθρο 3 για τη θέσπιση της πορείας επίτευξης του στόχου δεν θα απαιτείται η ομόφωνη απόφαση του Συμβουλίου της ΕΕ, πράγμα που θα οδηγούσε σε απευκταίες, χρονοβόρες διαδικασίες και πολύ πιθανόν σε συμβιβασμούς χαμηλής κλιματικής φιλοδοξίας. Δεδομένου ότι οι στόχοι του 2030 και του 2050 θα έχουν ήδη θεσπιστεί από το Συμβούλιο, η χάραξη της πορείας επίτευξης των στόχων αυτών πρέπει να γίνεται με επιστημονικά κριτήρια και όχι πάντα να εξαρτάται από την πολιτική συγκυρία.

Ωστόσο, το άρθρο αυτό δίνει υπερεξουσίες στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχετικά με τον καθορισμό της ενδιάμεσης πορείας ως το 2050 καθώς η Επιτροπή εξουσιοδοτείται μέσω του κλιματικού νόμου να εκδίδει πράξεις για την επίτευξη των στόχων. Για να αποφευχθούν πιθανά προβλήματα από τη συγκέντρωση εξουσιών στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, **προτείνεται η θέσπιση μιας επιστημονικής επιτροπής**, η οποία στόχο θα έχει να συμβουλεύει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στη χάραξη της πορείας επίτευξης των στόχων και την έκδοση των σχετικών κατ' εξουσιοδότηση πράξεων, βασιζόμενη στα τελευταία διαθέσιμα επιστημονικά δεδομένα καθώς και στα αποτελέσματα των αξιολογήσεων της ως τώρα πορείας που περιγράφονται στα άρθρα 5 και 6. Επίσης, αυτή η επιστημονική επιτροπή θα συμβάλλει στη εκτίμηση της προόδου αλλά και θα προτείνει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή διορθωτικές κινήσεις σε περίπτωση που διαπιστώνονται

παρεκκλίσεις είτε σε επίπεδο ΕΕ, είτε σε επίπεδο Κρατών Μελών. Η θέσπιση μιας τέτοιας επιστημονικής επιτροπής θα αποδείξει την προσήλωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη λήψη πολιτικών αποφάσεων για το μείζον θέμα της κλιματικής αλλαγής με βάση τα συμπεράσματα της επιστήμης και όχι βάσει τρεχουσών πολιτικών συγκυριών και συσχετισμών. Αντίστοιχες επιτροπές άλλωστε έχουν θεσπιστεί σε επίπεδο κρατών που έχουν υιοθετήσει και εφαρμόζουν κλιματικούς νόμους ως σήμερα.

Επιπλέον, είναι ατυχές ότι τα βέλτιστα διαθέσιμα επιστημονικά στοιχεία, συμπεριλαμβανομένων των πλέον πρόσφατων εκθέσεων της IPCC, αναφέρονται τελευταία ανάμεσα στις παραμέτρους που θα καθορίσουν την πορεία που θα επιλέξει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την επίτευξη του στόχου της κλιματικής ουδετερότητας (στοιχείο (i) σε μια λίστα 10 παραμέτρων). Κανονικά η **επιστήμη θα πρέπει να αποτελεί την βάση όλων των παραμέτρων που καθορίζουν την πορεία της ΕΕ προς την κλιματική ουδετερότητα**. Ειδικότερα θα έπρεπε να λαμβάνεται υπόψη η πρόβλεψη που κάνει η IPCC σχετικά με τον εναπομείναντα προϋπολογισμό άνθρακα (carbon budget) για την αποφυγή ανόδου της παγκόσμιας θερμοκρασίας άνω των 1,5 °C.

Επίσης, παράμετροι όπως «η δικαιοσύνη και η αλληλεγγύη εντός και μεταξύ των κρατών μελών» ή «η ανάγκη να διασφαλιστεί ισότιμη και κοινωνικά δίκαιη μετάβαση» είναι θεμελιώδους σημασίας για τον τρόπο με τον οποίο θα επιμερίζονται οι στόχοι αλλά και τον τρόπο με τον οποίο θα κατανέμονται ευρωπαϊκοί πόροι ανάμεσα στα Κράτη Μέλη της ΕΕ για την επίτευξή τους. Ωστόσο δεν θα έπρεπε να επηρεάζουν τους συνολικούς στόχους σε επίπεδο ΕΕ. Πιο συγκεκριμένα, η μετάβαση πρέπει να είναι δίκαιη και να οδηγήσει σε μια πιο δίκαιη ΕΕ, διαφορετικά θα αποτύχει, και οι συνέπειες για το ευρωπαϊκό εγχείρημα στο σύνολό του θα είναι πολύ σοβαρές. Πιστεύουμε ότι κρίσιμη συνιστώσα της δίκαιης μετάβασης είναι η πολιτική, κοινωνική και οικονομική ένταξη των πολιτών, των κοινοτήτων και των ΜΜΕ, ιδίως σε λιγότερο ανεπτυγμένες, απομονωμένες περιοχές της ΕΕ. Η δίκαιη κατανομή των χρηματοδοτικών πόρων από τον μελλοντικό προϋπολογισμό της κλιματικής δράσης είναι ουσιαστικής σημασίας για την επίτευξη της εν λόγω ένταξης· συνεπώς, πρέπει να κινηθούμε για την πρόληψη τάσεων όπου το μεγαλύτερο μέρος των πόρων διοχετεύεται σε ισχυρά ενδιαφερόμενα μέρη που διαθέτουν πόρους και ικανότητα να αναπτύσσουν έργα με δυνατότητα τραπεζικής χρηματοδότησης.

Επιπροσθέτως, ενώ στο άρθρο 5 αναφέρεται ότι η πρώτη επισκόπηση της πορείας επίτευξης του στόχου θα γίνει τον Σεπτέμβριο του 2023, στο άρθρο 3 δεν αναφέρεται η ημερομηνία κατά την οποία η πορεία που θα ορίσει κατ' εξουσιοδότηση η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, θα τεθεί σε ισχύ. Συνεπώς, **προτείνεται να υπάρξει σαφής χρονική σύνδεση μεταξύ της αξιολόγησης της πορείας επίτευξης των στόχων, τόσο σε επίπεδο ΕΕ όσο και σε επίπεδο Κρατών-Μελών, και της εφαρμογής των σχετικών αποφάσεων που θα ορίσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε συνεργασία με την προαναφερθείσα Επιστημονική Επιτροπή**.

Άρθρο 4: Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή

Η προσέγγιση του πολύ σημαντικού ζητήματος της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή είναι πολύ γενική και δεν περιλαμβάνει κανένα συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα. Πρόσφατες μελέτες κατέδειξαν ότι η αναλογία οφέλους-κόστους των προγραμμάτων προσαρμογής, όπως τα

συστήματα έγκαιρης προειδοποίησης, η αναβάθμιση της ανθεκτικότητας των υποδομών, η βελτίωση της άνυδρης καλλιέργειας ή η διαχείριση των υδάτινων πόρων, κυμαίνεται από 5:1 ως 10:1. Οι επιστήμονες υποστηρίζουν ότι η προσαρμογή μπορεί να αποφέρει τριπλό κέρδος, το οποίο προκύπτει από την αποφυγή των απωλειών λόγω κλιματικής αλλαγής, τα οικονομικά οφέλη από τα επενδυτικά προγράμματα, τα κοινωνικά και περιβαλλοντικά οφέλη. Συνεπώς η **Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει μαζί με την αξιολόγηση της πορείας προς την κλιματική ουδετερότητα να περιλαμβάνει και μία αξιολόγηση για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή το οποίο θα αναφέρει τόσο τις ως τότε ζημιές στα Κράτη Μέλη από την κλιματική αλλαγή αλλά και τους δυνητικούς φυσικούς κινδύνους για το μέλλον των κοινωνιών και της οικονομίας, προτείνοντας παράλληλα μέτρα για όλους τους τομείς της οικονομίας και εκτιμώντας το επίπεδο των οικονομικών πόρων που απαιτούνται για την ενίσχυση των πιο ευάλωτων περιοχών.** Η μεθοδολογία εκτίμησης των κινδύνων πρέπει να είναι κοινή για όλα τα Κράτη Μέλη της ΕΕ-27. Η ανάγκη μιας οριζόντιας προσέγγισης στο θέμα αναδεικνύεται και για περιπτώσεις διαχείρισης και προστασίας φυσικών πόρων με διακρατική διάσταση (π.χ. οροσειρές, μεγάλοι ποταμοί, διασυνοριακές λίμνες μεταξύ Κρατών Μελών ή και όχι, όπως οι Πρέσπες, κλπ). Προκειμένου να εξασφαλιστεί δίκαιη πρόσβαση στους κινητοποιούμενους χρηματοδοτικούς πόρους για μέτρα προσαρμογής, προτείνουμε τέλος **να παρασχεθεί τεχνική και οργανωτική συνδρομή στις περιφέρειες που πλήττονται από την κλιματική αλλαγή.**

Άρθρο 5: Αξιολόγηση της προόδου και των μέτρων της Ένωσης

Κρίνεται ως θετική η ευθυγράμμιση του χρονοδιαγράμματος αξιολόγησης της πορείας της Ένωσης με το χρονοδιάγραμμα της συμφωνίας των Παρισίων. **Προτείνεται όμως η αξιολόγηση της προόδου της Ένωσης να ευθυγραμμίζεται και με τους στόχους του 2030 και όχι μόνο του 2050. Επιπλέον οι διορθωτικές κινήσεις που προτείνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, πρέπει να αφορούν και την πορεία επίτευξης των στόχων (άρθρο 3) και όχι μόνο τον στόχο της κλιματικής ουδετερότητας του 2050, όπως άλλωστε προβλέπεται να ισχύει και για την αξιολόγηση της πορείας της ΕΕ.**

Αποτελεί θετικό στοιχείο ότι η έκθεση αξιολόγησης κατατίθεται τόσο στο Συμβούλιο όσο και στο Κοινοβούλιο και επομένως κάθε αλλαγή στην κλιματική πολιτική της ΕΕ, δεν θα αποτελεί πλέον απόφαση μόνο του Συμβουλίου. Ωστόσο η συναρμοδιότητα και ο ρόλος του Ευρωκοινοβουλίου σε σχέση με την έκθεση αξιολόγησης και τα διορθωτικά μέτρα που πρέπει να ληφθούν στη συνέχεια παραμένει ασαφής.

Επίσης ασαφής είναι και ο μηχανισμός με βάση τον οποίο η αξιολόγηση που θα κάνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην πορεία επίτευξης των στόχων σε ευρωπαϊκό επίπεδο θα μεταφράζεται σε μέτρα και σε προτάσεις για νομοθετικές αλλαγές. Η συμπερίληψη μιας ανάλυσης της Επιτροπής κάθε σχεδίου μέτρου και νομοθετικής πρότασης υπό το πρίσμα του στόχου της κλιματικής ουδετερότητας, δεν μπορεί να θεωρηθεί επαρκής.

Άρθρο 6: Αξιολόγηση εθνικών μέτρων

Τα μέτρα συμμόρφωσης των Κρατών Μελών στην πορεία ολόκληρης της Ένωσης προς την κλιματική ουδετερότητα δεν θεωρούνται πολύ αυστηρά και αποτελεσματικά, ειδικά αν λάβει κανείς υπόψη την αντίσταση που έχουν επιδείξει πολλά Κράτη Μέλη τα τελευταία χρόνια στην αναπόδραστη ανάγκη αλλαγής της ενεργειακής και κλιματικής πολιτικής. Θα πρέπει επομένως **ο κλιματικός νόμος να περιλαμβάνει αναφορά σε κυρώσεις** και όχι απλά συστάσεις συμμόρφωσης που απλά καταγράφονται στις εκθέσεις Ευρωπαϊκού εξαμήνου, η εφαρμογή των οποίων επαφίεται αποκλειστικά και μόνο στη διακριτική ευχέρεια των Κρατών Μελών. Προτείνεται συνεπώς **οι κυρώσεις να εξειδικεύονται στα αντίστοιχα νομοθετήματα** (πχ. Κανονισμός για τις εκπομπές των τομέων εκτός ΕΣΕΔΕ).

Επιπλέον, είναι ανησυχητικό ότι η αξιολόγηση της πορείας των Κρατών Μελών προβλέπεται να γίνεται με βάση τα Εθνικά Σχέδια για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ), τα οποία όμως έχουν εξ' ορισμού ορίζοντα εφαρμογής το 2030, ενώ ο κεντρικός στόχος του κλιματικού νόμου είναι η επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας ως το 2050. Συνεπώς, **η αξιολόγηση της προόδου των Κρατών Μελών μετά το 2030 πρέπει να γίνεται με βάση τη Μακροχρόνια Στρατηγική για το 2050 (Long Term Strategy)** που επίσης υποχρεούνται να καταρτίσουν τα Κράτη Μέλη και αυτό πρέπει να αποσαφηνιστεί ρητά στη σχετική παράγραφο του άρθρου.

Υπογραμμίζεται επίσης και εδώ ότι η προτεινόμενη Επιστημονική Επιτροπή μπορεί και πρέπει να συμβάλλει στην κατάρτιση των συστάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς τα Κράτη Μέλη.

Τέλος, **απαιτούνται περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τη μεθοδολογία που θα χρησιμοποιηθεί για την αξιολόγηση της πορείας κάθε Κράτους Μέλους**. Ειδικότερα θα πρέπει να διευκρινιστεί αν εκτός από τις πηγές εκπομπών και τις καταβόθρες απορρόφησης αερίων του θερμοκηπίου θα χρησιμοποιηθούν και άλλα κριτήρια για την αξιολόγηση της προόδου των Κρατών Μελών.

Άρθρο 8: Συμμετοχή του κοινού και

Άρθρο 10 (παράγραφος 5): Πολυεπίπεδος διάλογος για το κλίμα και την ενέργεια

Είναι θετικό ότι ο κλιματικός νόμος σε 2 σημεία αναφέρεται στη σημασία του δημοσίου διαλόγου, ο οποίος μάλιστα πρέπει να είναι πολύ-επίπεδος και να περιλαμβάνει τοπικές αρχές, την κοινωνία των πολιτών, την επιχειρηματική κοινότητα, τους επενδυτές και το ευρύ κοινό. Η επίτευξη της κλιματικής ουδετερότητας ως το 2050 το αργότερο αποτελεί τη μεγαλύτερη πρόκληση του 21^{ου} αιώνα και χωρίς διευρυμένη συμμετοχή, η επίτευξη του στόχου θα είναι αδύνατη.

Το σχέδιο του κλιματικού νόμου αποβλέπει στο να συμπληρώσει το ήδη υπάρχον θεσμικό πλαίσιο και κυρίως τον Κανονισμό (ΕΕ) 2018/1999 για τη διακυβέρνηση της Ενεργειακής Ένωσης και της Δράσης για το Κλίμα, που τον τροποποιεί. Από τον κλιματικό νόμο προκύπτει η υποχρέωση για ισότητα ευκαιριών των ενδιαφερομένων μερών στη διαβουλευτική διαδικασία, κατ' επιταγή και του άρθρου 12 της Συμφωνίας των Παρισίων. Το άρθρο 8 του κλιματικού νόμου ειδικότερα αφορά στη «συμμετοχή του κοινού» και συγκεκριμένα στην υποχρέωση της Επιτροπής για συνεργασία με «όλα τα μέρη της κοινωνίας» και αξιοποίηση του εργαλείου των «πολυεπίπεδων διαλόγων». Σύμφωνα με το εδ. β' «*Η Επιτροπή παρέχει μια διαδικασία χωρίς αποκλεισμούς και με πρόσβαση για*

όλους, σε όλα τα επίπεδα, συμπεριλαμβανομένου του εθνικού, του περιφερειακού και του τοπικού, καθώς και για τους κοινωνικούς εταίρους, τους πολίτες και την κοινωνία των πολιτών, για την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και για τον προσδιορισμό δράσεων που συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων του παρόντος κανονισμού».

Ωστόσο οι αναφορές στον δημόσιο διάλογο και τη συμμετοχή του κοινού είναι αόριστες, με εξαίρεση την αναφορά στη δημόσια διαβούλευση των ΕΣΕΚ και της αναθεώρησής τους, ενώ δεν ορίζονται οι τρόποι που θα εφαρμοστούν στην πράξη για την ουσιαστική συμμετοχή του κοινού στον δημόσιο διάλογο και τη συνδιαμόρφωση κλιματικής πολιτικής σε επίπεδο Κρατών Μελών αλλά και Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε αυτό το πλαίσιο και με δεδομένο ότι η επιτυχία της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από την ικανότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να συνεργάζεται με τους πολίτες της, **προτείνεται να υπάρξει στο άρθρο 8 σαφής αναφορά στην πρωτοβουλία της Επιτροπής για τη δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Συμφώνου για το Κλίμα (Climate Pact)** το οποίο θα έχει στόχο τη διεξαγωγή διαβούλευσης ανάμεσα σε ενδιαφερόμενους φορείς, συμπεριλαμβανομένων περιφερειών, τοπικών αρχών, τοπικών κοινοτήτων, της κοινωνίας των πολιτών, σχολείων, επιχειρήσεων και πολιτών.

Επιπλέον, ενώ ορθά στη σελίδα 4 του Παραρτήματος του κλιματικού νόμου υπογραμμίζεται ότι η κλιματική αλλαγή, που αποτελεί το αντικείμενο προστασίας αυτού του κανονισμού, έχει διασυνοριακό χαρακτήρα, ο κλιματικός νόμος δεν περιλαμβάνει αντίστοιχη πρόβλεψη για διασυνοριακή διαβούλευση. **Προτείνεται επομένως να υπάρξει πρόβλεψη για τη συνεργασία της Ε.Ε. και των τρίτων χωρών σε επίπεδο κλιματικών (διασυνοριακών) διαβουλεύσεων.** Ένα ζήτημα, συνεπώς, το οποίο πρέπει να ρυθμιστεί ειδικά είναι το εάν και πώς θα λαμβάνει χώρα μια διαδικασία διασυνοριακής διαβούλευσης. Σημειώνεται ότι ο κλιματικός νόμος έχει ως βασική και κατευθυντήρια στοχοθεσία να ρυθμίσει το πλαίσιο για την Ε.Ε. και τη μετάβαση σε μία κλιματικά ουδέτερη οικονομία. Ωστόσο, κατ' επιταγή του άρθρου 12 της Συμφωνίας των Παρισίων, κατά περίπτωση, υπάρχει διακρατική συνεργασία για τη συμμετοχή του κοινού. Τούτο είναι ειδικά απαραίτητο στο προπαρασκευαστικό στάδιο των ρυθμίσεων. Πρέπει να υπάρξει λοιπόν ειδική μέριμνα για τη συμμετοχή του κοινού στις διασυνοριακές διαβουλεύσεις, που διεξάγονται για κοινά θέματα της Ε.Ε. και άλλων χωρών, που είναι μέλη της Συμφωνίας των Παρισίων ή τρίτων χωρών γενικά. Θα πρέπει μάλιστα να αποσαφηνιστούν, οι όροι και οι προϋποθέσεις συμμετοχής του κοινού τρίτων χωρών, ειδικά δε των αναπτυσσόμενων, στην ενίσχυση των ικανοτήτων των οποίων αναφέρεται ειδικά η Συμφωνία των Παρισίων στο άρθρο 11.

Περαιτέρω, θα πρέπει να αποσαφηνιστεί αν τα «ελάχιστα πρότυπα», **(COM(2002) 704 final) βάσει των οποίων διεξάγεται η διαδικασία συμμετοχής του κοινού από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι επαρκή για την διεξαγωγή κλιματικών διαβουλεύσεων.** Μάλιστα, σύμφωνα με το άρθρο 9 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1367/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Σεπτεμβρίου 2006, για την εφαρμογή στα όργανα και τους οργανισμούς της Κοινότητας των διατάξεων της σύμβασης του Århus, προβλέπεται προθεσμία τουλάχιστον οκτώ εβδομάδων για την παραλαβή των παρατηρήσεων και υποχρέωση για προηγούμενη προειδοποίηση τουλάχιστον τεσσάρων εβδομάδων, όταν διοργανώνονται συνεδριάσεις ή ακροάσεις. Θα ήταν σκόπιμο να αποσαφηνιστεί, αν οι ελάχιστες αυτές προθεσμίες είναι εύλογες

και θα πρέπει να τηρούνται και από την Επιτροπή όταν διεξάγει κλιματική διαβούλευση τόσο σε εσωτερικό επίπεδο όσο και σε διασυνοριακό επίπεδο.

Επιπλέον, θα πρέπει να αποσαφηνιστεί τουλάχιστον ενδεικτικά το πεδίο εφαρμογής της υποχρέωσης της Επιτροπής να διεξάγει κλιματική διαβούλευση. Η κλιματική διαβούλευση θα μπορούσε να διεξάγεται κατά την αξιολόγηση της προόδου τόσο της Ένωσης όσο και των κρατών μελών από την Επιτροπή. Προτείνεται επομένως να προβλεφθεί **ένα ενδιάμεσο στάδιο δημόσιας διαβούλευσης**, κατά το οποίο οι εκθέσεις προόδου θα τίθενται στη διάθεση του κοινού για παρατηρήσεις. Προτείνεται επιπλέον **να προστεθεί αναφορά στην ανάγκη παρουσίας και ενημέρωσης του κοινού αλλά και πιο στοχευμένων ενημερώσεων βασικών φορέων, των αποτελεσμάτων των διετών εκθέσεων προόδου που υποβάλλονται σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΕ) 2018/1999 από τα Κράτη Μέλη στην Επιτροπή** και αναφέρονται στο άρθρο 6 του κλιματικού νόμου. Με αυτόν τον τρόπο τόσο οι κλιματικές επιδόσεις των Κρατών Μελών και της Ένωσης συνολικά όσο και τα μέτρα θα επικοινωνούνται καλύτερα προς κάθε κατεύθυνση κάνοντας την κοινωνία αρωγό στη μάχη της αντιμετώπισης της κλιματικής κρίσης και της προσαρμογής στις επιπτώσεις της, δίνοντας παράλληλα την ευκαιρία στους πολίτες

Στο άρθρο 10 του ισχύοντος κανονισμού προβλέπεται υποχρέωση των κρατών μελών να διεξάγουν «δημόσια διαβούλευση» με το ενδιαφερόμενο κοινό. Προβλέπεται για την ακρίβεια ότι *«κάθε κράτος μέλος διασφαλίζει στο κοινό την έγκαιρη και αποτελεσματική παροχή της δυνατότητας να συμμετέχει στην κατάρτιση του ενοποιημένου εθνικού προσχεδίου για την ενέργεια και το κλίμα – σε ό,τι αφορά τα σχέδια για την περίοδο 2021-2030, στην κατάρτιση του τελικού σχεδίου αρκετά πριν από την έγκρισή του – καθώς και των μακροπρόθεσμων στρατηγικών που αναφέρονται στο άρθρο»*. Όπως φαίνεται, το άρθρο αυτό διατηρείται. Δεν αναφέρεται κάποια τροποποίηση στον «κλιματικό νόμο». Ωστόσο, το άρθρο 8 του «κλιματικού νόμου» αφορά στη «συμμετοχή του κοινού» και το άρθρο 10 του ισχύοντος κανονισμού «δημόσια διαβούλευση». **Επομένως, επειδή αφορούν στο ίδιο θέμα θα μπορούσαν να ενοποιηθούν σε μία διάταξη.**

Εκτός από την ενίσχυση της συμμετοχής του κοινού **απαιτούνται και εκστρατείες ενημέρωσης που θα ενισχύσουν την αποδοχή από τους πολίτες μέτρων που λαμβάνονται για την επίτευξη του στόχου της κλιματικής ουδετερότητας.**